

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**ПРОГРАМА
ВАРІАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«МІСТО ЯК СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА»

підготовки бакалавра

напрямів 6.030504 економіка підприємства, 6.030509 облік і аудит

Харків
ХНУМГ
2014 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Харківським національним університетом міського господарства
імені О. М. Бекетова

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: к. філос. н., доц. Л. О. Радіонова

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою університету, як
тимчасово діюче до затвердження Президією Науково-методичної комісії з
напрямку підготовки **6.030504 економіка підприємства**, **6.030509 облік і аудит**.

Протокол № 7 від «26» березня 2013 року.

Вступ

Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Місто як соціальна система» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.030504 економіка підприємства, 6.030509 облік і аудит

Предмет вивчення дисципліни: місто з філософсько-соціологічних позицій, як складний соціокультурний організм; місто як носій сенсу, тенденцій і сутнісних особливостей організації життєдіяльності суспільства; місто в світі, що змінюється.

Міждисциплінарні зв'язки

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
Філософія Політологія Економічна теорія Соціологія Психологія	Менеджмент Економіка підприємства

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

ЗМ 1. Генеза міста

ЗМ 2. Місце міста в сучасному світі

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. *Метою* вивчення дисципліни є формування у студентів системи знання про місто як цілісний організм, що дозволить зняти проблеми традиційної підготовки спеціалістів в університеті міського господарства, коли охоплюються дві містообразуючі підсистеми: технічна і екологічна, тобто вивчення міського соціуму. Вивчення міста як акумулятора людської думки, емоцій почуттів, дій людини. Вивчення нові ролі міста в умовах глобалізації і мегалополізації.

1.2. Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Місто як соціальна система» є:

- ознайомити студентів з основними теоріями міст в соціальній філософії;
- ознайомити с основними напрямками аналізу міського соціума;
- ознайомити с основними тенденціями розвитку сучасних міст;

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- особливості соціально-філософського підходу до аналізу міста;
- особливості виникнення та розвитку міст;

- сучасні напрямки та соціально-філософські теорії аналізу міста та їх представників;
- поняття та категорії міста;
- підсистеми міста, їх особливості, складові та взаємозв'язок;
- типи, проблеми, тенденції розвитку сучасних міст;

вміти :

застосовувати одержані знання з метою соціально-філософського аналізу українських міст.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години / 1,5 кредита ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль: Місто як соціальна система

ЗМ 1. Генеза міста

Програма курсу

Тема 1. Місто як об'єкт наукового аналізу

Місто як основна форма розселення в сучасному суспільстві. Місто як об'єкт наукового аналізу. Головні предметні області вивчення міста та головні підходи до визначення поняття «місто»: територіально-поселенський, економічний, містобудівний, психологічний, історико-культурний, семіотичний, філософсько-методологічний, соціологічний. Критерії класифікації міст: за числом населення (малі, середні, великі тощо), за юридичним статусом (столиця, обласний центр тощо), за кількістю функцій (монофункціональні, поліфункціональні), за функціями (індустріальні, транспортні, курортні, адміністративні, освітянські центри тощо), за часом виникнення (старі та нові міста), за історичним типом (доіндустріальні, індустріальні, постіндустріальні) тощо.

Тема 2. Основні теорії виникнення міст

Давньосхідна деспотія. Основні характеристики: будівництво монументальних громадських споруд, Зіккурати, особливо виділяється роль правлячого класу у становленні та процвітанні міста. Одним із потужних чинників виникнення і розвитку міст є писемність.

Античне місто-держава: військово-адміністративний, політичний і юридичний центр.

Бургова теорія, згідно з якою генетична функція міста – оборонна. Все, що входять до поселення, були зобов'язані піклуватися про підтримку укріплень городища, а в разі війни захищати їх зі зброєю в руках. Поява права «*Burgrecht*», а той, хто користувався ним, називався *Burger* (посадским). Магдебурзьке право.

Економічна теорія. В епоху нового часу фундаментальною підставою виникнення і розвитку міст є диференціація праці. К. Маркс і Е. Дюркгейм про диференціацію праці, розвитку техніки і зміну на цій основі методів виробництва, з наступною зміною всіх інших сторін життя міста.

Тема 3. Проблема дефініції «місто», підстави визначення міста

Поняття «місто» з точки зору мови (лінгвістики) і з точки зору культури. Класифікація дефініцій міста з підстав: територіально - демографічному, політико-адміністративному, економічному, соціоструктурних і соціокультурному. Категорії «спільність по поселенню», «соціально-територіальна спільність». Концепт «місто».

Тема 4. Класична соціально-філософська теорія XX століття початку XXI століття про місто

У першій декаді 20 століття німецькі соціальні дослідники (насамперед Вебер, Зіммель, Зомбарт і Шпенглер) переінтерпретували історію сучасної цивілізації - і багато в чому представляючи її як історію становлення міського способу життя.

Місто в роботах К. Маркса та Ф. Енгельса, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, М. Вебера, Ф.Тьоніса. Чикагська школа: місто в працях Р. Парка, Е. Берджеса. Дослідження міста в працях Л. Вірта. Сучасні напрямки соціологічного аналізу міста. Неомарксистський напрямок: праці А. Лефевра, М. Кастельза та ін. Неовеберіанський напрямок: праці Д. Рекса, Мура та ін. Неоекологічний напрямок: праці Д. Логана и Х. Молотча, Д. Джейкобс та ін. Особливості розвитку міста в Україні.

ЗМ 2. Місце міста в сучасному світі

Тема 1. Міський соціум

Місто як соціальна система включає аспекти теорії міста: 1) територіально-поселенський: специфіка території як детермінанта вибору місця проживання, відношення до даної території, ключ до розуміння соціальної поведінки городян; 2) економічний: виробничо-економічні функції, ранг територіального статусу і зон впливу міста, морфологічна структура міської території; 3) містобудівна: взаємовплив архітектурних і соціокультурних сфер життєдіяльності людини, «метафізичне самопочуття» людини в символічному просторі міста; 4) психологічний: образ міста і чинники, що формують його, - особливості середовища, установки особистості й архетипи свідомості, особливості міжособистісних відносин у місті, проблема коммуніті. 5) історико-культурний: сутність міста як суспільно-політичного та адміністративного центру, М. Вебер про інтегрування економічних, соціальних і політичних структур і формуванні міста як простору комунікації; 6) семіотичний: знакові системи міста-власне мова, мова мистецтва, знаки

територіальних образів, дискурс як семіотична конструкція комунікативного простору; 7) філософсько-методологічний: гносеологічний і системний аналіз міських процесів; 8) соціологічний: як інтегральний, що враховує всі сторони і обставини міського життя.

Соціологія простору Г. Зіммеля. Інформаційний простір міста. Нормативне простір. Комунікативний простір як «тексти міста». Ментальний простір.

Тема 2. Місто в мінливому світі: переходи і процеси

Місто як суб'єкт діалогу. Місто як простір виникнення нових смислів, норм, цінностей, символів. Комунікація як простір діалогу, як вмотивований і цілеспрямований обмін діями по породження та інтерпретації текстів. Діалог як смисловий контакт соціальних груп. Культура міста як процес кодування і розкодування нормативно-ціннісних зразків діяльності і поведінки людей, накопичуваних в предметній формі. Суб'єкти міської комунікації: 1) міські спільноти - об'єднання людей на основі спільності проблем і способу життя. 2) Міські субкультури. 3) Архітектонічні осередки міського середовища. Урбанізація, ознаки урбанізації. Тема ідеального міста, міста майбутнього як важлива естетична і соціальна ідея для радянської епохи. Гроші, писемність, храми в місті як основа відносин і основа функціонування міста як територіально-виробничого комплексу.

Тема 3. Глобалізація і мегалополізація: нові шляхи змін

Поняття «глобального міста», системна якість «глобального міста». Умови виникнення глобальних міст. Причини виникнення «глобальних міст»: 1) територіальне розпорошення економічної діяльності, 2) зростаюче значення інфраструктури виробництва. Риси способу життя «глобального міста. Поняття міського способу життя. Уклад життя. Рівень життя. Якість життя. Стиль життя. Сутнісні характеристики міського способу життя. Концепція Л. Вірта.

Тема 4. Місто в постіндустріальну епоху

Інформалізація міст: підстави та сутність процесу. Типи «інформаційного міста»: Технополіс. Наукоград. Технопарк. Умови появи технополісу. Мегалополізація досягла своєї межі і це збігається з переходом їх на нову стадію розвитку - постіндустріальну.

Закономірності та тенденції постіндустріальної урбанізації. Розуміння інформації і знання не як субстанції, втіленої у виробничих процесах або засобах виробництва, а як безпосередньої продуктивної сили. Галузі, що виробляють знання та інформаційні продукти, зараховують традиційно до «четвертинному» або «п'ятеричніе» секторам економіки, стають первинним сектором в нових містах-технополісах, наукогради. Саме з останніми, з їх функціями, соціумом - активними творчими особистостями - асоціюється постіндустріальна епоха, і основний імпульс прогресу відбувається від таких

міст. Даун-таун, моли як саморегулююча «урбаністична територія» і «урбаністична середовище».

3. Рекомендована література

1. Блэр А. Рубл Стратегия большого города. М.: МШПИ, 2004.-454с.
2. Вебер М. Город // Избранное. Образ общества.-М.:Юрист, 1994.С.309-692.
3. Глобальный город: теория и реальность / Под ред. Н.А. Слуки. -М.: ООО «Аванглион», 2007.
4. Джекобс Д. Смерть и жизнь больших американских городов /Пер. с англ. М.: Новое изд-во.2011.- 460.
5. Линч К. Образ города /Пер. с англ. М.: Стройиздат, 1982.
6. Мамфорд Л.. Истоки урбанизации. Появление города // Р.Л. Смит. Наш дом – планета Земля. – М., 1982.
7. Радионова Л.А. Город как социальная система. Конспект лекций.– Харьков: ХНАГХ, 2008.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – з напряду *6.030504 економіка підприємства, 6.030509 облік і аудит* – **залік.**

5. Засоби діагностики успішності навчання – комплекти тестових завдань для модульних робіт, індивідуальні завдання, теми есе.

Навчальне видання

Програма
варіативної навчальної дисципліни

«Місто як соціальна система»

підготовки бакалавра
напрямів 6.030504 економіка підприємства, 6.030509 облік і аудит

Розробник: **РАДІОНОВА** Людмила Олексіївна

В авторській редакції
Комп'ютерне верстання: *Ю. Ю. Конюшенко*

План 2013, поз. 551 а

Підп. до друку 19.09.2013 р.	Формат 60x84/16
Друк на ризографі	Ум. друк. арк. 0,2
Тираж 1 пр.	Зам. № 9435

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4064 від 12.05.2011 р.